

Sonety krymskie jako gra z tradycją gatunku

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Dorota Staszewska, *O sonetach polskich romantyków*, [w:] *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*, t. 7, nr 1, 2005, s. 250.
- Źródło: Dorota Staszewska, *O sonetach polskich romantyków*, [w:] *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*, t. 7, nr 1, 2005, s. 248.
- Źródło: Dorota Staszewska, *O sonetach polskich romantyków*, [w:] *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*, t. 7, nr 1, 2005, s. 235–252.
- Źródło: Theodore de Banville, cyt. za: Dorota Staszewska, *O sonetach polskich romantyków*, [w:] *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*, t. 7, nr 1, 2005, s. 233–234.
- Źródło: *Widok gór ze stepów Kozłowa*, [w:] Adam Mickiewicz, *Sonety krymskie*, Poznań 2012, s. 7.
- Źródło: *Bakczysaraj w nocy*, [w:] Adam Mickiewicz, *Sonety krymskie*, Poznań 2012, s. 9.

Sonety krymskie jako gra z tradycją gatunku

Źródło: domena publiczna.

Sonet to gatunek o rygorystycznie określonych regułach. Popularność tej formy wypowiedzi w twórczości romantyków może zaskakiwać, ponieważ surowość reguł gatunkowych zdaje się kłócić z poetyką romantyzmu. Romantycy cenili swobodę twórczą, otwartość kompozycyjną i chętnie przekraczali ramy gatunkowe czy rodzajowe. Sonet można w tym świetle uznać za gatunek antyromantyczny, a jednak to właśnie w tej epoce odrodził się i zyskał miano jednej z koronnych form wypowiedzi poetyckiej.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz formę gatunkową sonetu.
- Omówisz formę sonetu romantycznego.
- Wyjaśnisz, na czym polega nowatorstwo *Sonetów krymskich*.
- Wskażesz w tekście poetyckim środki artystycznego wyrazu i określisz ich funkcje.

Przeczytaj

Reguły sonetu klasycznego

Sonet to gatunek, który ukształtował się w XIII wieku we Włoszech. Ma bardzo precyzyjnie określoną strukturę: stałą liczbę wersów, ustalony podział stroficzny, usankcjonowany przez tradycję układ rymów.

” Theodore de Banville, cyt. za: Dorota Staszewska

O sonetach polskich romantyków

W klasycznej włoskiej odmianie składa się z czternastu wersów, wyraźnie dzielących się na dwie części. Pierwsza obejmuje początkowych osiem wersów, które rozpadają się na dwie strofy czterowersowe, rymujące się *abba*, druga – dalszych sześć podzielonych na dwa trójwiersze o różnych układach rymów, najczęściej: *ede ded* i *ede cde*. Między ósmym a dziewiątym wersem znajduje się pauza myślowa. Jest to ważny moment dla budowy wewnętrznej sonetu włoskiego. Jego druga część przedstawia bowiem w formie refleksji myśl zawartą w obrazie pierwszej. Istnieje więc jakby podobieństwo treściowe czterowerszy wobec siebie i trójwierszy również w stosunku do siebie oraz przeciwstawienie treściowe tercyn kwartynom. Czterowersze zawierają przesłanki do wyciągnięcia wniosku w trójwierszach. Można powiedzieć, że w sonecie mamy do czynienia z dwoma planami treści. [...] Część pierwsza winna zawierać jakiś obraz, drugiej zaś treścią ma być jakaś myśl ogólna, filozoficzna lub symboliczna, związana z owym obrazem

Źródło: Theodore de Banville, cyt. za: Dorota Staszewska, *O sonetach polskich romantyków*, [w:] *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica*, t. 7, nr 1, 2005, s. 233–234.

Theodore de Banville, badacz z końca XIX wieku, pisze na ten temat:

” Theodore de Banville, cyt. za: Dorota Staszewska

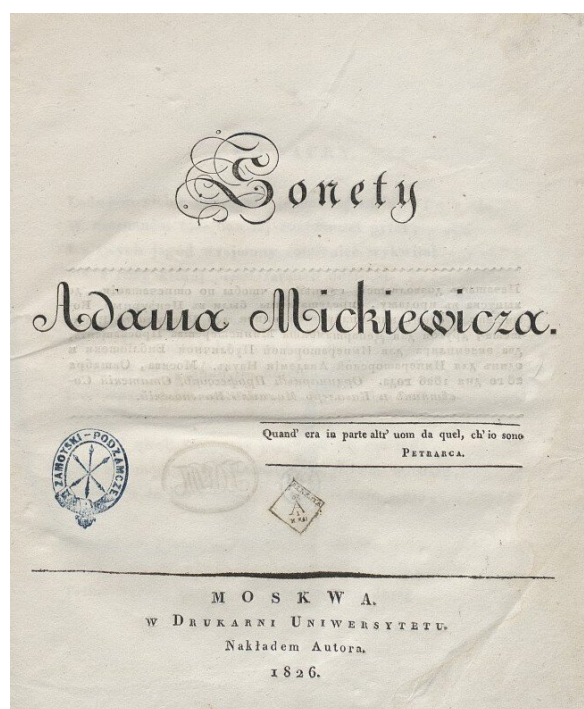
O sonetach polskich romantyków

Naprawdę zdumiewającym w sonecie jest to, iż tę samą robotę przeprowadza dwa razy, raz w czterowierszach, raz w tercetach, a jednak tercetom nie wolno powtarzać tego, co było w czterowierszach; mogą to natomiast oświetlić nowym światłem, jak się to nieraz dzieje w teatrze, gdy inne światło wyjawia na tych samych dekoracjach rzeczy, których się przedtem nie widziało

Źródło: Theodore de Banville, cyt. za: Dorota Staszewska, *O sonetach polskich romantyków*, [w:] *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*, t. 7, nr 1, 2005, s. 233–234.

Gra z formą sonetu

Tradycyjny sonet włoski jest zatem bardzo wymagający. Formalny podział na dwie części: pierwszą, złożoną z dwóch strof czterowersowych, i drugą, składającą się z dwóch tercyn – łączy się z podziałem treściowym na część opisową i refleksyjną. Mickiewicz zachowuje w większości sonetów wyznaczniki formalne, ale nowatorsko traktuje kompozycję. Poeta nie rezygnuje z podziału na dwie części tematyczne. W *Stepach akermańskich* dwudzielność kompozycji służy jednak przede wszystkim wyodrębnieniu dwóch sposobów odbioru wrażeń zmysłowych – za pomocą wzroku i za pomocą słuchu. Refleksja w tym utworze pojawia się dopiero w ostatnim wersie, i to wyrażona nie wprost, lecz za pomocą skrótowego dialogu (być może wewnętrznego). W sonecie *Widok gór ze stepów Kozłowa* refleksja zawiera się w dodanych, niepełnych wersach. W tym ostatnim utworze opis został przekazany za pośrednictwem dialogu.

Strona tytułowa *Sonetów krymskich*

Źródło: domena publiczna.

Czytelników przywiązanych do zasad [poetyki klasycystycznej](#) oburzało użycie w sonetach słów pochodzenia tatarskiego, takich jak „burzan” czy „mirza”. Zarzucali oni Mickiewiczowi psucie polszczyzny. Jednak właśnie dzięki innowacjom, które Mickiewicz wprowadził w *Sonetach krymskich*, dawny gatunek objawił swoją niezwykłą żywotność. Gra z tradycyjnymi gatunkami i rodzajami literackimi stanowi znamienny rys poetyki romantyzmu, w którym odzwierciedla się świadomość człowieka tej epoki. Znajduje w nim wyraz odczucie niejednoznaczności, przeciwstawione oświeceniowemu przeświadczeniu o porządku panującym w świecie.

Słownik

kwartyna

(łac. *quartus* – czwarty) również czterowiersz; wiersz składający się z czterech wersów

poetyka klasycystyczna

poetyka klasycystyczna (gr. *poietikos* – twórczy; łac. *classicus* – doskonały, wzorcowy, należący do [pierwszej, najlepszej] klasy) – normy stylistyczne i kompozycyjne nawiązujące do wzorów kultury antycznej; zgodnie z nimi dzieło powinno podlegać zasadom stosowności, być uporządkowane, harmonijne, pozbawione przesadnej ekspresji. Język utworu powinien być precyzyjny i czysty. Do jej norm stosowali się twórcy oświeceniowi

sonet

(wł. *sonnetto*) utwór poetycki o specjalnym układzie rymów, składający się z dwóch strof czterowersowych i dwóch trzywersowych

tercyna

(łac. *tertia* – trzecia, wł. *terzina*) zwrotka trzywerszowa, której pierwszy wiersz rymuje się z trzecim, a środkowy z pierwszym i trzecim wierszem zwrotki następnej, lub układ stroficzny o dowolnej liczbie wierszy, rymowanych w ten sposób

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z nagraniem, a następnie wymień wskazane w nim przyczyny, dla których gatunek sonetu nie był wykorzystywany w oświeceniu, a zyskał popularność w epoce romantyzmu.

Polecenie 2

Wyjaśnij, jak rozumiesz sformułowanie, że sonet to „egzamin z panowania poety nad tworzywem”.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PRanPG19u>

Dorota Staszewska

O sonetach polskich romantyków

W 1826 r. w Moskwie ukazały się pod wspólnym tytułem Sonety, dwa cykle, tzw. sonety odeskie i Sonety krymskie. Cykl odeski tworzą dwadzieścia dwa sonety, krymski – liczy ich osiemnaście. W sumie daje to liczbę czterdziestu utworów tego gatunku. W czasie pobytu w Rosji spod pióra Mickiewicza wyszły także cztery sonety, na których publikację poeta nie zdecydował się [...]. Stała obecność tego gatunku w twórczości poetyckiej Mickiewicza [...] dowodzi przywiązania poety do tej formy wypowiedzi i stanowi widoczną, nawet dla przeciętnego odbiorcy, właściwość Mickiewiczowskiej liryki.

Mickiewicz jako pierwszy romantyk sięgnął po sonet, zapewniając mu stałe miejsce wśród gatunków uprawianych w pierwszej połowie XIX stulecia. Nie będzie zbyt wielkiej przesady w stwierdzeniu, że od tej pory sonet pojawiał się w twórczości niemal każdego poety romantycznego. [...]

Skąd taka popularność gatunku w romantyzmie? Co mogło fascynować romantyków w obwarowanej licznymi zastrzeżeniami budowie sonetu? Co sprawiło, że sięgali po niego nie tylko pośledniejsi twórcy, lecz także poeci tak wielkiej miary, jak Adam Mickiewicz i Juliusz Słowacki? [...]

Fascynacja sonetem zaczyna się [...] rodzić w romantyzmie. Oświecenie praktycznie wykreśliło sonet z rejestru uprawianych gatunków literackich. Można podejrzewać, że wynika to ze specyfiki prądów kulturalno-literackich, dominujących w tej epoce, ściśle określających [...] zadania literatury. Ma ona być pisana językiem prostym, zrozumiałym dla wszystkich. Ważniejsze staje się przesłanie ideowe utworu, co pociąga za sobą eliminację form trudnych, kunsztownych, wymagających skoncentrowania się na nieustannym doskonaleniu strony formalnej, do jakich niewątpliwie należy sonet. [...]

Można spróbować wyjaśnić przyczyny popularności sonetu w romantyzmie – gatunku nieobecnego w poezji oświeceniowej. Romantyzm przyniósł nową hierarchię rodzajów literackich. Pierwsze dwadzieścia lat XIX stulecia zakończyło popularność gatunków epickich. Dorobek twórców pierwszej połowy XIX w. zdominowały utwory liryczne, a nawet liryka zaczęła przenikać do utworów fabularnych. Przykład mogą stanowić liczne wstawki o charakterze lirycznym w obrębie powieści poetyckiej, a także ballady, w których fabuła wyraźnie schodzi na dalszy plan, jest dla podmiotu wypowiadającego jedynie pretekstem do sformułowania wyznania. W romantyzmie nastąpił więc swoisty wylew liryczności. Dlatego też zainteresowanie poetów mogło skierować się na sonet jako gatunek, w którym, ze względu na budowę (strofy opisowe i refleksyjne), żywioł liryczny może doskonale współistnieć z opisem, a nawet przenikać go, w którym pierwsze miejsce zajmują doznania podmiotu wypowiadającego. Ponadto struktura sonetu pozwalała romantykom na wprowadzenie konkretów opisu, snucie refleksji, stawianie ważkich pytań dotyczących natury świata i człowieka, na oświetlenie [...] nowym światłem tej samej sprawy, co stwarzało możliwość odkrycia aspektów dotąd nie dostrzeganych. Ta cecha struktury sonetu współgrała z romantycznym widzeniem świata, z przekonaniem, że nie ma jednego

ustalonego raz na zawsze obrazu natury, ponadto sprawia, że sonet staje się wbrew pozorom formą bardzo pojemną treściowo. Wypada się więc zgodzić ze stwierdzeniem, że sonet to forma „pozornie daleka od wszelkiej rewolucyjności literackiej”. W tym gatunku rzeczywiście jest coś tajemniczego, co pozwala w obrębie jednego, krótkiego tekstu pogodzić sprzeczności, które przestają tu być sprzecznościami: ograniczenie formalne i pojemność treściową, co z kolei mogło fascynować romantyków. Henryk Szyper tak pisał o przyczynach zainteresowania poetów romantycznych sonetem: Romantycy widzieli w nim [...] formę ogromnie sugestywną, umożliwiającą wyrażanie lirycznych przeżyć skupionych na małej przestrzeni. Był to zarazem egzamin z panowania poety nad tworzywem, które miało stać się igraszką palców artysty. Romantyzm zwrócił uwagę na pojedynczego człowieka, wniknął w jego psychikę i sferę uczuć. Sonety ułożone w cykl znakomicie nadawały się do zaprezentowania przeobrażeń wewnętrznych jednostki doświadczającej świata, jej dochodzenia do prawdy o jego naturze, miejscu człowieka w świecie oraz sensie ludzkiego życia; zdolne były pomieścić całą gamę uczuć i przeżyć nierozzerwalnie związanych z przechodzeniem przemiany wewnętrznej. Stanowiły więc doskonałą formę do przedstawienia portretu duchowego podmiotu wypowiadającego tym bardziej, że ze względu na specyfikę swojej budowy pozwalały na wyodrębnienie etapów wędrówki duchowej „ja” mówiącego. Każdy sonet cyklu mógł prezentować pewien etap (fragment) życia jednostki. Ułożenie ich w cykl pozwalało zaś śledzić „dzieje” duszy związane z konkretnym doświadczeniem (cały cykl był więc także fragmentem biografii duchowej podmiotu wypowiadającego). Gatunek ten wpisuje się więc świetnie w poetykę romantycznego fragmentu. Zarówno bowiem pojedynczy utwór, jak i cały cykl stanowią fragment biografii duchowej „ja” mówiącego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przeczytaj sonet Adama Mickiewicza *Bakczysaraj*, a następnie zaznacz w nim kolorem niebieskim część opisową, a kolorem czerwonym – refleksyjną. Oceń, czy poeta zachował w utworze charakterystyczny dla sonetu sposób podziału na te dwie części.

niebieski

czerwony

„Jeszcze wielka, już pusta Girajów dziedzina!
Zmiotane czołem baszów ganki i przedsienia,
Sofy, trony potęgi, miłości schronienia,
Przeskakuje szarańcza, obwija gadzina.”

„Skroś okien różnofarbnych powoju roślin,
Wdzierając się na głuche ściany i sklepienia,
Zajmuje dzieło ludzi w imię przyrodzenia
I pisze Baltasara głoskami: RUINA.”

„W środku sali wycięte z marmuru naczynie;
To fontanna haremu, dotąd stoi cało
I perłowe łzy sącząc, woła przez pustynie:”

„Gdzież jesteś, o miłości, potęgo i chwało!
Wy macie trwać na wieki, źródło szybko płynie,
O hańbo! wyście przeszły, a źródło zostało.”

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z sonetem Adama Mickiewicza *Bakczysaraj w nocy*, a następnie zaznacz poprawne ustalenia.

- Wiersz nie zawiera części opisowej.
- Wiersz dzieli się w klasyczny sposób na część opisową i refleksyjną.
- Wiersz składa się z 14 wersów.
- Wiersz dzieli się na dwie kwartyny i dwie tercyny.

” *Bakczysaraj w nocy*

Rozchodzą się z [dżamidów](#) pobożni mieszkańce,
Odgłos [izanu](#) w cichym gubi się wieczorze,
Zawstydziło się licem rubinowym zorze,
[Srebrny król nocy](#) dąży spocząć przy kochance.

Błyszczą w [haremie](#) niebios wieczne gwiazd [kagańce](#),
Śród nich po safirowym żegluję przestworze
Jeden obłok, jak senny łabędź na jeziorze:
Pierś ma białą, a złotem malowane krańce.

Tu cień pada z [menaru](#) i wierzchu cyprysa,
Dalej czernią się kołem olbrzymy granitu,
Jak szatany siedzące w [dywanie Eblisa](#)

Pod namiotem ciemności; niekiedy z ich szczytu
Budzi się błyskawica i pędem [farysa](#)
Przelatuje milczące pustynie błękitu.

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z podanym fragmentem, a następnie wyjaśnij, na czym polega nowatorski charakter *Sonetów krymskich* zasygnalizowany w tekście. Wyjaśnij opisywany problem, odwołując się do treści wybranego utworu z cyklu Mickiewicza.

” Dorota Staszewska

O sonetach polskich romantyków

Sonet w świadomości romantyków, [...] dzięki utworom Petrarcki, wiązał się ściśle z tematyką miłosną. Dowodzą tego artykuły, które pojawiały się po opublikowaniu *Sonetów* Mickiewicza. Maurycy Mochnacki, pisząc o *Sonetach krymskich*, zawarł taką uwagę: Ich osnowa nie ma w sobie nic wspólnego z erotycznym charakterem właściwym temu rodzajowi poezji lirycznej. Podobny sąd wyraził Kazimierz Brodziński: Treść tego rodzaju poezji stanowią miłosne, łagodne i moralne uczucia. Franciszek Salezy Dmochowski zastanawiał się: „Czyli [...] przedmiot *Sonetów krymskich* odpowiedni jest temu rodzajowi poezji?”. Z powodu zdobytej już sławy autora oraz istotnego nowatorstwa *Sonetów* Mickiewicza stały się bardzo popularne.

Źródło: Dorota Staszewska, *O sonetach polskich romantyków*, [w:] *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica*, t. 7, nr 1, 2005, s. 248.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z sonetem Adama Mickiewicza *Widok gór ze stepów Kozłowa*, a następnie wskaż, które elementy konstrukcyjne sonetu zostały przez poetę zachowane, a które – zmienione.

” *Widok gór ze stepów Kozłowa*

PIELGRZYM I MIRZA

PIELGRZYM

Tam? czy Allah postawił ścianą morze lodu?
Czy aniołom tron odlał z zamrożonej chmury?
Czy Diwy z ćwierci lądu dźwignęli te mury,
Aby gwiazd karawanę nie puszczać ze wschodu?

Na szczycie jaka łuna! Pożar Carogrodu
Czy Allah, gdy noc chylał rozciągnęła bury,
Dla światów żeglujących po morzu natury
Tę latarnię zawiesił wśród niebios obwodu?

MIRZA Tam? – Byłem; zima siedzi, tam dzioby potoków
I gardła rzek widziałem pijące z jej gniazda.
Tchnąłem, z ust mych śnieg leciał; pomykałem kroków,

Gdzie orły dróg nie wiedzą, kończy się chmur jazda,
Minąłem grom drzemiący w kolebce z obłoków,
Aż tam, gdzie nad mój turban była tylko gwiazda.
To Czatyrdah

PIELGRZYM

Aa!!

Ćwiczenie 5

Nowatorskim pomysłem jest wprowadzenie do sonetu kwestii dialogowych. Porównaj sposób mówienia Pielgrzyma i Mirzy w sonecie *Widok gór ze stepów Kozłowa*, a następnie wyjaśnij, w jaki sposób wypowiedzi i język bohaterów charakteryzują ich emocje.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, jak według ciebie można zinterpretować wykrzyknienie kończące sonet *Widok gór ze stepów Kozłowa*.

Ćwiczenie 7

Przeczytaj podany fragment, a następnie wykonaj polecenia.

1. Wyjaśnij, jak autorka uzasadnia obserwację, że forma sonetu tylko pozornie ogranicza twórcę.
2. Wskaż przykład sonetu Mickiewicza, w którym wyraźnie widać szczególny charakter czternastego wersu utworu. Omów myśl, która wypływa z wybranego przez siebie fragmentu.

” Dorota Staszewska

O sonetach polskich romantyków

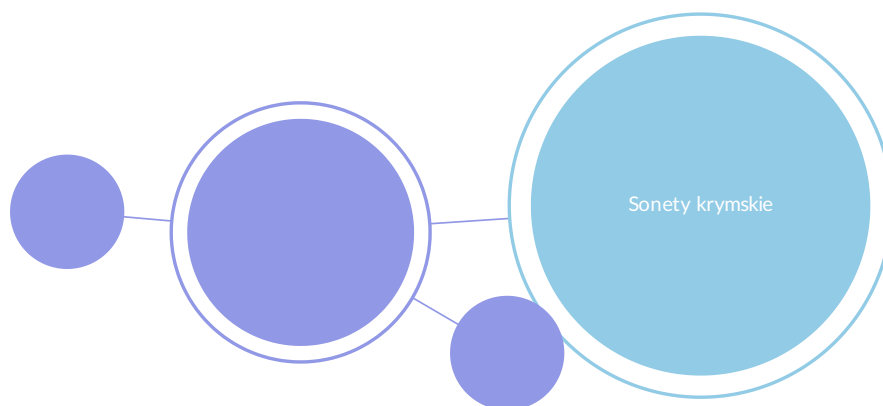
Najprawdopodobniej [...] romantyków fascynowała w sonecie przede wszystkim specyfika budowy tego gatunku, pozornie tylko ograniczająca twórcę, faktycznie zaś otwierająca nowe horyzonty dla interpretacji. Sonet w dobrej realizacji jedynie formalnie bowiem kończy się na czternastym wersie, w rzeczywistości zaś owe fizycznie ostatnie wersy przenoszą refleksję w sferę niewypowiedzianych wprost znaczeń, są kwintesencją sensu wybrzmiewającą już po lekturze i w tym rozumieniu trwającą poza rzekomo finałowymi wersami, będącymi jednocześnie konkluzją i otwarciem horyzontów. Wynika to z charakteru ostatniego sonetowego wersu. Musi on wyrastać z trzynastu poprzednich, być z nimi ściśle związany, ale zarazem skupiać w sobie najważniejszą myśl z nich wypływającą. Taką otwierającą się dla interpretacji wymowę końcowego wersu ma praktycznie każdy sonet Mickiewicza

Źródło: Dorota Staszewska, *O sonetach polskich romantyków*, [w:] *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica*, t. 7, nr 1, 2005, s. 250.

Ćwiczenie 8

Opracuj mapę myśli, w której wskażesz cechy świadczące o nowatorskim charakterze *Sonetów krymskich*.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: *Sonety krymskie* jako gra z tradycją gatunku

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

IV. Samokształcenie.

10. gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Scharakteryzujesz formę gatunkową sonetu.
- Omówisz formę sonetu romantycznego.
- Wyjaśnisz, na czym polega nowatorstwo *Sonetów krymskich*.
- Wskażesz w tekście poetyckim środki artystycznego wyrazu i określisz ich funkcje.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty;
- rozpoznaje i nazywa w tekście literackim środki wyrazu artystycznego;
- rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego;
- doskonali umiejętność wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;

- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „*Sonety krymskie* jako gra z tradycją gatunku”. Uczestnicy zajęć zapoznają się z utworami literackimi w e-materiale: *Bakczysaraj w nocy*, *Widok gór ze stepów Kozłowa*. Przygotowują się do omówienia tekstów, szukając informacji na temat ważnych kontekstów, np. biograficznego i historycznoliterackiego. Wybrane osoby mogą zebrać potrzebne wiadomości do wstępnego rozpoznania tekstów. Będą pełniły rolę ekspertów.
2. **Recytacja.** Chętna lub wybrana osoba przygotowuje głośne czytanie utworu poetyckiego *Bakczysaraj w nocy* lub *Widok gór ze stepów Kozłowa* (do wyboru), z elementami aktorskiej interpretacji.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel poleca uczniom, aby przypomnieli cechy budowy sonetu. Zadaje pytania: kogo uznaje się za twórcę sonetu? Jacy inni poeci pisali sonety? W jakich epokach literackich?
2. Wyświetlenie na tablicy tematu i celów zajęć oraz wspólne z uczniami ustalenie kryteriów sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. **Odczytanie tekstu literackiego z elementami interpretacji aktorskiej.** Wybrana przed lekcją osoba prezentuje recytację utworu: *Bakczysaraj w nocy* lub *Widok gór ze stepów Kozłowa*. Po uczniowskiej prezentacji pozostała część klasy przedstawia swoje wrażenia dotyczące utworu oraz prezentacji. Uczniowie zapisują swoje wrażenia w formie notatki.

2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel czyta polecenie: *Jakie były przyczyny, dla których gatunek sonetu nie był wykorzystywany w oświeceniu, a zyskał popularność w epoce romantyzmu?* z sekcji „Audiobook” i prosi uczniów, aby zapoznali się z treścią multimedium i wykonali ćwiczenie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
3. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie wykonują następujące ćwiczenia interaktywne z sekcji „Sprawdź się”: 3 i 4. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez nauczyciela.
4. Kolejne ćwiczenie nr 5 uczniowie wykonują indywidualnie. Nauczyciel kontroluje wskazywane przez uczniów odpowiedzi. Następnie uczniowie w parach dyskutują porównując swoje odpowiedzi na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi uczniów o podsumowanie zgromadzonej wiedzy, zadając pytania:
  - W jaki sposób Adam Mickiewicz złamał zasady tworzenia sonetów?
  - Czy ten zabieg można nazwać grą z konwencjami? Dlaczego?

Praca domowa:

1. W ramach zadania domowego uczniowie wykonują ćwiczenie 8 z sekcji „Sprawdź się” (opracowanie mapy myśli).

Materiały pomocnicze:

- Zenon Uryga, *Odbiór liryki w klasach maturalnych*, w: *Metodyka literatury*, tom 2, wybór i oprac. J. Pachecka, A. Piątkowska, K. Sałkiewicz, Warszawa 2002.
- Ireneusz Opacki, *Sonety krymskie*, W: *Literatura polska: przewodnik encyklopedyczny*, red. Julian Krzyżanowski, Czesław Hernas. T. 2: N-Ż. Warszawa, 1991.

- Album *Mickiewicz, Haydamaki, Stasiuk* (PUGU art 2018) zawierający interpretacje muzyczne sonetów Mickiewicza, m.in. *Burzy, Pielgrzymy* i *Stepów akemańskich*

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.